

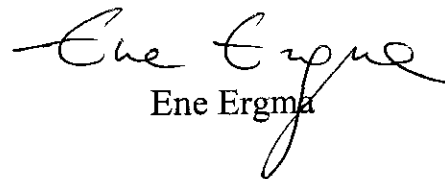
KOOPIA

RIIGIKOGU OTSUS
PÕLEVKIVI KASUTAMISE RIIKLIKU ARENGUKAVA
2008–2015 KINNITAMINE

Maapõueseaduse § 34 lõike 3 alusel Riigikogu otsustab:

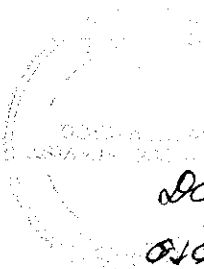
Kinnitada juurdelisatud põlevkivi kasutamise riiklik arengukava
2008–2015.

Riigikogu esimees

Ene Ergma

Tallinn, 21. oktoober 2008

KOOPIA ÕIGE

Lisakohel.
Dokumendi- ja asjade jaotamis-
osakonna asejuhataja
23. 10. 2008

KOOPIA

EESTI VABARIIGI KESKKONNAMINISTEERIUM

PÕLEVKIVI KASUTAMISE RIIKLIK ARENGUKAVA 2008–2015

Tallinn 2008

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Seosed teiste valdkondade strateegiate ja arengukavadega ning protsessis osalenud institutsioonid	5
2. Hetkeolukorra analüüs	8
2.1. Põlevkivikasutusega seotud põhimõisted	9
2.2. Kehtivad kaevandamisload ja kaevandamislubade taotlused	11
2.3. Väljakujunenud põlevkivi kasutamissuunad Eestis	13
2.3.1. Põlevkivi kasutamine tahkekütusena	13
2.3.1.1. Soojuse ja elektri koostootmine põlevkivi otsepõletusega	15
2.3.2. Põlevkiviõli ja -gaasi tootmine. Põlevkivikeemia	15
2.3.3. Energiatootmine põlevkiviõli ja -gaasi baasil. Hajutatud energiatootmine	17
2.3.4. Põlevkivi kasutamine tsemendi tootmisel	17
2.3.5. Põlevkivi kasutamisel tekkivate kaevandamisjääkide ja jäätmete kasutamine..	17
2.3.6. Kasutamissuundade võrdlus	19
2.4. Kasutamissuundadele vastava põlevkivi varu hindamise kriteeriumid ja ressursi pikaajaline planeerimine	25
2.5. Põlevkivimaardla piirkonna keskkonna seisund	27
2.6. Rahvusvahelistest nõuetest tulenevad piirangud	28
2.7. Põlevkivimaardla piirkonna rahvastikuprobleemid sotsiaal-demograafilise jätkusuutlikkuse kontekstis	30
3. Riigi huvi, eesmärgid ja meetmed	32
Strateegiline eesmärk 1. Tagada Eesti varustatus põlevkivienergiaga ja kindlustada Eesti energeetiline sõltumatus	32
Meetmed:	
1.1. Riigi huvi määratlemine ja kaevandamislubade andmise tingimuste muutmine	32
1.2. Põlevkivi kasutamise vähendamiseks vajalike õiguslike regulatsioonide rakendamine	32
1.3. Põlevkivikasutuse jätkusuutlikkuse tagamine	33
Strateegiline eesmärk 2. Põlevkivi kaevandamise ja kasutamise efektiivsuse tõstmine	33
Meetmed:	
2.1. Kaevandamismahu optimeerimine	33
2.2. Põlevkivi valdkonna rakendusuringute ja tootearenduse edendamine	35
2.3. Põlevkivi kaevandamise ja kasutamise keskkonnatasude põhimõtete ülevaatamine	35
2.4. Hariduse ja teadustöö edendamine	35
Strateegiline eesmärk 3. Põlevkivi kaevandamise ja kasutamise keskkonnamõju vähendamine.....	36
Meetmed:	
3.1. Keskkonnakaitse erimeetmete rakendamine	36
3.2. Põlevkivimaardla kasutamine kaevandamistundlikkusest lähtudes	37
3.3. Kaevandatud alade taaskasutuselevõtu optimeerimine	37
3.4. Negatiivse sotsiaal-demograafilise mõju vähendamine põlevkivibasseinis ja selle mõjualal.....	38
3.5. Kaevandamislubade andmisel keskkonna- ja sotsiaalelunõudeid arvestavate tingimuste seadmine	38
4. Põlevkivi arengukava elluviimine	
4.1. Juhtimisstruktuur Põlevkivi arengukava elluviimiseks	40

4.2. Põlevkivi arengukava maksumuse prognoos	40
Kokkuvõte	42
Kasutatud kirjandus / allikad	45

SISSEJUHATUS

Arengukava "Põlevkivi kui riiklikult strateegilise energiaressursi kasutamissuundade määramine, sh põlevkiviõli ja põlevkivigaasi kasutamisevõimaluste hindamine hajutatud energiatootmise printsiibi rakendamisel" (edaspidi *Põlevkivi kasutamise riiklik arengukava 2008–2015* või *Põlevkivi arengukava*) koostamise aluseks on Riigikogus 15. detsembril 2004. a vastu võetud otsus "Kütuse- ja energiamajanduse pikaajalise riikliku arengukava aastani 2015 kinnitamine" (edaspidi *Kütuse- ja energiamajanduse arengukava*), millele lisatud tabelis 4 nähakse Vabariigi Valitsuse ülesandena ette põlevkivi kui riiklikult strateegilise energiaressursi kasutamissuundade määramist [1].

Riigieelarve seaduse § 10 lõike 2 järgi ning kooskõlas Vabariigi Valitsuse 13. detsembri 2005. a määrusega nr 302 "Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord" kiitis Vabariigi Valitsus oma korraldusega nr 384 11. juulist 2006 heaks Põlevkivi arengukava koostamise, määras vastutavaks ministriumiks Keskkonnaministriumi ning arengukava väljatöötamises osalevateks ministriumideks Majandus- ja Kommunikatsiooniministriumi ning Rahandusministriumi. Maapõueseaduse § 34 lõike 3 kohaselt (muudetud 13. juunil 2007 vastu võetud maapõueseaduse muutmise seadusega, mis jõustus 8. juulil 2007) kinnitab "Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2008–2015" Riigikogu. Põlevkivi arengukava rakendusplaani, mis esialgu on koostatud aastateks 2008–2011, kinnitab Vabariigi Valitsus.

Üheaegselt Põlevkivi arengukava koostamisega algatas keskkonnaminister 06. juuli 2006. a käskkirjaga nr 782 keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 33 lõike 1 punkti 1 ja § 35 lõike 2 alusel Põlevkivi arengukava keskkonnamõju strateegilise hindamise (edaspidi *KSH*). *KSH* programmi kiitis keskkonnaminister heaks 13. detsembri 2006. a käskkirjaga nr 1369 ja *KSH* aruande 17. aprillil 2007. a käskkirjaga nr 449.

Põlevkivi arengukava lähtub Eesti Vabariigi põhiseaduse §-st 5, mille järgi Eesti loodusvarad ja -ressursid on rahvuslik rikkus, mida tuleb kasutada säästlikult. On lähtutud nõudest kasutada põlevkivi maksimaalse efektiivsuse ja eesmärgiga, et põlevkivi jätkuks võimalikult pikaks ajaks. Keskkonna all mõeldakse Põlevkivi arengukavas laiemalt nii loodus-, majandus- kui ka sotsiaalset keskkonda oma tihedas läbipõimumises.

Põlevkivi arengukava on strateegiline lähtedokument põlevkivisektori arendamiseks järgneva kaheksa aasta jooksul, milles sätestatakse suunad ja põhimõtted valdkonna üksikküsimuste lahendamiseks. Põlevkivi arengukavas esitatud eesmärgid ja meetmed on aluseks riigieelarve vahendite planeerimisel. Kolm kõige tähtsamat strateegilist eesmärki on järgmised:

- 1) tagada Eesti varustatus põlevkivienergiaga ja kindlustada Eesti energeetiline sõltumatus;
- 2) põlevkivi kaevandamise ja kasutamise efektiivsuse tõstmine;
- 3) põlevkivi kaevandamise ja kasutamise keskkonnamõju vähendamine.

Põlevkivi arengukavas ette nähtud investeeringud on vajalikud põlevkivi kasutamise suunamisel riigi huvi elluviimiseks. Selleks fikseeritud tegevused on seotud järgmiste valdkondadega:

- 1) seadusandlus;
- 2) keskkonnakasutuse tasud ja maksud;
- 3) uurimistööd põlevkivi optimaalseks kaevandamiseks ja kasutamiseks ;
- 4) riiklike arengukavade ühtlustamine ja täiustamine.

Peamised sihtgrupid, kellele Põlevkivi arengukava on suunatud:

- 1) põlevkivi kaevandamisega ja kasutamise seotud ettevõtted;
- 2) Eesti põlevkivimaardla piirkonnaga seotud elanikkond, keda mõjutavad keskkonnavalased ja sotsiaalsed probleemid;
- 3) laiemalt kogu elektrit ja soojust tarvitav Eesti elanikkond.

Eesti energiaressurss baseerub valdavalt põlevkivil, mis annab riigile elektrivarustuses praeguses

rahvusvahelises olukorras äärmiselt vajaliku strateegilise sõltumatuse. 2006. a oli põlevkivi osakaal elektritootmisel 90,2%. Põlevkivi kasutamisel on kaks tähtsat positiivset aspekti: riigi energeetiline varustuskindlus ja vähene sõltuvus maailmaturu hindadest. Põlevkivi arengukava lähtub tõsiasjast, et vaatamata kavandatud energia kokkuhoiumeetmetele energia tarbimine vabariigis arengukavas vaadeldaval perioodil ei vähene, vaid kasvab. Teistel energiaallikatel põhinevate võimsuste rajamine Eestis või kooperasiiooni teel Leedus ning Soomes, nagu ka avaneva elektrituru mõju ja võimalused, on seni lahtised. Arvestada elektrienergia vajaduse suuremahulist katmist taastuvate energiaallikatega on ebareaalne.

Valitsusliidu programmis 2007-2011 on kirjas, et Valitsusliit seab sihiks põlevkivi aastase kaevandamismahu maksimaalselt 15 mln t aastas. See ühtib Põlevkivi arengukava eesmärgiga leida võimalusi põlevkivi kaevandamismahu vähendamiseks, kuigi esialgu on põlevkivi kaevandamise ülempiiriks seatud 20 mln t aastas. Selle sätestamise eesmärk on tagada põlevkivivaru säästlik kasutamine ning pikemaajalises perspektiivis võimaluste leidmine põlevkivi aastase kasutusmahu järk-järguliseks vähendamiseks, et põlevkivi kaevandamisega ja kasutamisega kaasnevat negatiivset keskkonna- ja sotsiaalset mõju oluliselt vähendada. Põlevkivi arengukava elluviimisel seatakse sihiks saavutada 2015. aastaks põlevkivi kaevandamise ülempiiriks 15 mln t aastas, milleks on vajalik põhjalikult analüüsida energiamajanduse arengusuundi. Kui lubatud aastamahuks koheselt seada 15 mln t, tekib tõsine probleem Eesti varustamisel elektrienergiaga. Arvestades õli- ja tsemenditootjatele antud kaevandamislubasid, jääks sellisel juhul elektri- ja soojatootmiseks põlevkivi vaid ligi 9 mln t aastas, mis ei ole Põlevkivi arengukavas vaadeldavaks ajaperioodiks piisav.

Seoses Eestis toimunud majanduse kiire arenguga ja sellest tulenevalt elektrienergia tarbimise kasvuga on Vabariigi Valitsus määranud 10.01.2008. a korraldusega nr 13 Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi vastutavaks "Energiamajanduse riikliku arengukava aastani 2020" koostamise eest. Energiamajanduse arengukava on aluseks elektrimajanduse, biomassi ja bioenergia valdkonna arengukavade kõrval ka Põlevkivi arengukavale. Lähtuvalt Energiamajanduse arengukava ja elektrimajanduse arengukava koostamise käigus fikseeritavast elektritootmise strateegiast saab analüüsida ka erinevaid meetmeid põlevkivi aastase kaevandamismahu vähendamiseks kuni 15 miljoni tonnini aastas ja kavandada alternatiivsete energiaallikate arendamist.

1. SEOSSED TEISTE VALDKONDADE STRATEEGIADE JA ARENGUKAVADEGA NING PROTSESSIS OSALENUD INSTITUTSIOONID

Põlevkivi arengukava koostatakse kooskõlas teiste asjassepuutuvate arengukavadega nagu Kütuse- ja energiamajanduse arengukava [1], Eesti elektrimajanduse arengukava 2005–2015 (edaspidi *Elektrimajanduse arengukava*) [2] ja mitmed teised arengukavad ning strateegilised dokumendid:

Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“ (SE 21) [3]. Kuna üheks teadmusühiskonna eesmärgiks on üldine heaolu kasv, siis on SE 21 kohaselt paratamatu ka loodusressursside kaasamine vajaliku majandusbaasi loomiseks. Loodusressursi säästlik majandamine ei ole pelgalt kaitse, vaid ökoloogiliselt tasakaalustatud ressursi kasutamine. Loodusressursi kasutamisega kaasnevad eelnevalt koostatud põhjendatud ja suurimat majanduslikku tulu töötavad optimaalse kasutamise skeemid ja looduslikke ja sotsiaalseid arenguid tasakaalustavad mehhanismid. Kõik see on mõeldav vaid printsiipidel, et tagada keskkonnahoid. Rakendatakse säästva tarbimise mehhanismid riigihangete, riiklike investimisprogrammide jt arengukavade kriteeriumidesse. Põlevkivi arengukava lähtub just nimetatud printsiipidest.

Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 [4]. Põlevkivi arengukava on väga tihedalt seotud Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärgiga, milleks on maavarade keskkonnasõbralik kaevandamine, mis säästab vett, maastikke ja õhku ning maapõueressursi efektiivne kasutamine minimaalsete kadude ja minimaalsete jäätmetega. Nimetatud strateegia meetmeteks on esitatud

maavarade kasutamise pikaajaliste riiklike arengukavade koostamine ja rakendamine (arengukavade aluseks on ressursi optimaalse kasutamise skeemid, mis soodustavad ressursi kasutamist riigi vajaduste järgi teaduslikel alustel) ning maavara kaevandavate ja kasutavate ettevõtjate tegevuse suunamine keskkonnasäästlikkusele regulatsioonide ja toetuste süsteemi rakendamise kaudu. Põlevkivi arengukava koostamine ongi nimetatud meetmete rakendamine.

Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2007–2013 „Teadmistepõhine Eesti” [5]. TA&I strateegia 2007–2013 „Teadmistepõhine Eesti” (TE II) keskendub ühiskonna jätkusuutlikule arengule teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni kaudu. Strateegia alusel käivitatakse riiklikud teadus- ja arendusprogrammid sotsiaalmajanduslike probleemide lahendamiseks ja eesmärkide saavutamiseks iga Eesti elaniku jaoks tähtsust omavates sotsiaalmajanduslikes valdkondades nagu näiteks energeetika, riigikaitse ja julgeolek, tervishoid ja hoolekanne, keskkonnakaitse, infoühiskond. Energeetikaalane riiklik teadus- ja arendusprogramm on tihedalt seotud põlevkivialaste teadus- ja rakendusuringute kavandamisega ning selle valdkonna spetsialistide ettevalmistamisega ja koolitusega.

Kütuse- ja energiamajanduse pikaajaline riiklik arengukava aastani 2015 [1]. Kütuse- ja energiamajanduse arengukava järgi on Eesti energiressurssides ja primaarenergia bilansis kodumaiste energiaallikate osatähtsus ka eelseisva 10 aasta lõikes kõrge, baseerudes suures osas põlevkivil. See annab elektrivarustuses arvestatava strateegilise sõltumatuse (imporditavate energiaallikate osakaal on meil ~1/3, ELi liikmesriikides keskmiselt ~2/3). Põlevkivi suuremahulise kasutamise peamiseks positiivseteks külgedeks on riigi energeetiline varustuskindlus ning vähene hinnasõltuvus maailmaturust. Negatiivse poolena tõusevad esile suured keskkonnakahjustused nii põlevkivi kaevandamisel kui ka kasutamisel ning põlevkivi madal kütteväärtus. Seega tuleb tagada avatud turu tingimustes põlevkivienergia tootmise siseturu konkurentsivõime säilimine ning efektiivsuse tõus, teisalt tuleb säästa keskkonda. Ka Põlevkivi arengukava põhieesmärgiks on tagada nõuetekohase kvaliteediga ning optimaalsete hindadega kütuse- ja energiavarustatus ning kindlustada sisemaise elektrilise tarbimiskoormuse katmiseks vajalik kütusega varustatus. Põlevkivi arengukavas on palju tähelepanu pööratud keskkonnakaitseliste nõuete täitmisele – seega haakub Põlevkivi arengukava Eesti kütuse ja energiamajanduse arengukava eesmärkidega, milleks on avatud turu tingimustes põlevkivienergia tootmise siseturu konkurentsivõime säilimise tagamine ning efektiivsuse tõus, rakendades kahjulikke keskkonnamõjusid vähendavaid kaasaegseid tehnoloogiaid, ja kindlustada riiklikult kehtestatud keskkonnanõuete täitmine. Samuti on eesmärgiks tagada pidev nüüdisaegse oskusteabe ning spetsialistide olemasolu kütuse- ja energiamajanduse kõigis valdkondades, et soodustada siseriiklikku tehnoloogiaarendust ja võimaldada nüüdisaegse energiatehnoloogia siiret. Kaudselt on Põlevkivi arengukava seotud ka ühenduste rajamisega Põhjamaade ning Kesk-Euroopa energiasüsteemidega, sest Eesti energiasüsteemi paralleeltöö ühendatud energiasüsteemis eeldab ka elektrienergia eksporti ja selleks vastava kütusevaru olemasolu. Ülaltoodud eesmärkide teostamisel arengukavade tegevused on omavahel seotud, kuid nende rahastamise osas kattuvusi ei ole.

Eesti elektrimajanduse arengukava 2005-2015 [2]. Elektrimajanduse arengukavas on rõhutatud, et põlevkivi on Eesti strateegiline maavara ja põlevkivi baasil elektri tootmine on Eesti energeetika eripära. 2003 / 2004. majandusaastal müüs AS Eesti Põlevkivi 14,35 mln t põlevkivi, mis moodustas kogu põlevkivitarbest 92,7%. Põlevkivi osakaal Eesti elektrimajanduse kütusebilansis on viimastel aastatel näidanud mõningast vähenemise tendentsi. Suurimaks põlevkivi tarbijaks on AS Narva Elektriijaamad ~12 mln t. Põlevkivist toodavad elektrit ja soojust ka Ahtme, Kohtla-Järve ja Sillamäe elektriijaamad. Peale põletamise elektriijaamades kasutatakse põlevkivi õli tootmiseks ja keemiatööstuses, 2003. a 2,8 mln t. Sama kogus kasutati ka 2005. a. Põlevkivi aktiivsest varust, lähtuvalt elektriijaamade tehnilis-majanduslikest tingimustest, jätkuks praeguse tarbimismahu juures ligikaudu 40 aastaks. AS Eesti Põlevkivi tegutsevate kaevanduste ja karjääride aktiivsest tarbevarust jätkub praeguse tarbimismahu juures ~2020. aastani. Kui tarbimismaht ei vähene, tuleb viieteistkümne aasta pärast avada uusi kaevandusi, tarbimismahu kasvu korral juba varem. Eesmärkidest on olulisim tagada sisemaise elektritarbimise koormuse katmiseks vajalik kohaliku

genereeriva võimsuse olemasolu, arendada energiaressursse efektiivsemalt kasutavaid tehnoloogiaid, sealhulgas elektri ja soojuse koostootmist ning toetada avatud turu tingimustes põlevkivist kui kohalikust strateegilisest ressursist elektri tootmise efektiivsuse tõusu ja siseturu konkurentsivõime säilimist. Ka Elektrimajanduse arengukavas on rõhutatud, et energeetika arenduse riigisisesteks prioriteetideks on eelkõige täiuslikumad põlevkivitehnoloogiad.

Eelnimetatud prioriteetidest lähtudes peab kujundama energeetikavaldkonna õppe- ja teaduskavad riiklikes haridus- ja teadusasutustes ning arvestama nimetatud suuniseid teaduse arendustegevuse suunamisel ja toetamisel.

Eesti Maaelu arengukava aastateks 2007-2013 [6] (edaspidi *Maaelu arengukava*) haakub kaudselt Põlevkivi arengukavaga Maaelu arengukavas toodud prioriteeditelje nr 2 kaudu, milleks on keskkonna ja paikkonna parandamine, kus on fookuses ebasoodsamates oludes olevate piirkondade toetus. Edaspidi keskendutakse peamiselt põllumajanduslikust tootmisest väljajäänud piirkondade, eelkõige kaitseribade metsastamisele, et tagada hea keskkonnaseisund. Kaudselt puudutab see ka mäetööstusega kahjustatud alasid. Põlevkivi arengukavaga seostub Maaelu arengukava prioriteeditelg nr 3 – maapiirkondade elu kvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine, mis käsitleb majandustegevuse mitmekesistamist maapiirkondades ning külade uuendamist ja arendamist. Ettevõtluse olukorra parandamiseks keskendutakse ennekõike väikeettevõtete tegevuse arendamisele. Soodustatakse eelkõige väiksemate põllumajandusettevõtete tegevuse mitmekesistamist muu maaettevõtlusega väljaspool põllumajandust. Nimetatud tegevused ei haaku eriti Põlevkivi arengukava temaatikaga, sest põlevkivi kaevandamise puhul on tegemist eelkõige suurtootmisega. Mingil määral soodustab Põlevkivi arengukavas käsitletud karjäärade taastamine ja korrastamine uusi, eelkõige turismindusega seotud tegevusalade tekkimist. Eelistatud on kohalikul ressursil põhinev mittepõllumajanduslik tootmine, maaturism, käsitööndus ja teeninduslik ettevõtlus, mis on otseselt seotud maapiirkondade elu kvaliteedi parandamisega. Selle tulemusel suureneb tööhõive sekundaar- ja tertsiaarsektoris ning kompenseeritakse põllumajandusest vabanevad töökohad.

Piirkondlikud arengukavad. Põlevkivi arengukava koostamisel on arvesse võetud piirkondlikke arengukavasid. Ida-Viru maakonna planeeringu (kehtestatud 22.01.1999) seletuskirjas on majandust puudutavas osas [7] käsitletud uuritavat teemat küllaltki põhjalikult. Ida-Viru maakonna 2003. a valminud teemaplaneeringu „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“ järgi jäävad põlevkivi kaev- ja uuringuväljad olulises ulatuses teemaplaneeringuga kavandatava rohelise võrgustiku tuumaladele, mis nõuab, juhul kui tööstusobjekti rajamine on vajalik või vältimatu, detailplaneeringu koostamist rajatiste asukoha valikuks, keskkonnamõju hindamise (edaspidi *KMH*) läbiviimist ja meetmeid negatiivse keskkonnamõju leevendamiseks.

Ida-Viru maakonna planeeringu teemaplaneering 2002. aastast “Ida-Virumaa põlevkivi kaevandamisalade ruumiline planeering” näeb ette põlevkivi kaevandamise ja -töötlemise jätkumise selles piirkonnas. Põlevkivi arengukava on vastavuses Ida-Virumaa arengukavaga, kus nähakse ette suurtööstuse edendamist. Ida-Virumaa arengukava (kehtestatud 21.09.2005) versiooni [7] järgi on maakonna üheks ettevõtluskeskkonda suunavaks visiooniks järgmine sõnastus: „Ida-Virumaa on aktiivne ettevõtluspiirkond (ettevõtlusaktiivsus on võrreldes aastaga 2004 kasvanud rohkem kui 30%), mis baseerub kaasaegsel tehnoloogial põhineval efektiivsel ja maailmas konkurentsivõimelisel suurtööstusel ning teenindus-, logistika- ja turismisektoril”.

Ida-Virumaa jäätmekava [8] eesmärkide saavutamiseks ja neile kaasaaitamiseks on vajalik tõsta maavara kaevandamisõiguse ja saastetasusid, piirata põlevkivi kasutamise aastamahtu ning seada tehnoloogilisi piiranguid nii põlevkivi kaevandamisele kui ka kasutamisele nii, et ettevõtted kasutaksid tehnoloogiaid, mille tulemusel tekib võimalikult vähe jäätmeid ja seejuures võimalikult palju jäätmeid leiaks taaskasutamist.

Sarnaseid põhimõtteid kannavad ja keskkonnahoiu ning arengueesmärke seavad ka Lääne- Virumaa arengustrateegia 2007-2015 versioon 2006 [9] ning Lääne-Viru maakonna valdade vastavad

arengukavad. Põhjalikumalt on seost Lääne Virumaa arengueesmärkide ja hetkeolukorraga käsitletud KSH aruandes.

IX Keskkonnategevuskava aastateks 2007-2013 [10] (edaspidi *Keskkonnategevuskava*) annab rea põhimõtteid, mis otseselt haakuvad Põlevkivi arengukavaga. Näiteks kontrolli saavutamine jäätmeevoogude üle ja kontrolli tõhustamine jäätmehoolduse üle, parima võimaliku tehnoloogia, mis on nii keskkonnasõbralik kui materjali efektiivselt ära kasutatav, eelistamine ja juurutamine soodustamine kõikides sektorites; põlevkivituha hüdrotranspordi asendamine mõne teise keskkondasäästvama tehnoloogiaga; põlevkivi jt maavarade optimaalse kaevandamismahu määramine ajalises perspektiivis (kuni 20 aastaks) jne. Otseselt seab kehtiv Keskkonnategevuskava sihiks Põlevkivi arengukava rakendamise, mis eeldab kõikide arengukavas püstitatud eesmärkide elluviimist.

Säästva arengu seaduse järgi [11] suunatakse riigi algatatud arengukava alusel nende majandusharude ja piirkondade arengut, kus looduskeskkonna saastamine ja loodusvarade kasutamine võivad ohustada looduslikku tasakaalu või bioloogilise mitmekesisuse säilimist. Põlevkivi kasutamist on vaja suunata riigi algatatud arengukava alusel selleks, et tagada teadaolevate varude jätkumist võimalikult pikaks ajaks ning maksimaalselt vältida keskkonna saastamist. Kuna nii põlevkivi kaevandamisega kui ka kasutamisega kaasneb paratamatult oluline keskkonnamõju, on Põlevkivi arengukava alusel võimalik ennetada uue negatiivse keskkonnamõju lisandumist ja leevendada olemasoleva negatiivse mõju liike Kirde-Eestis. Selle alusel on riigil võimalik sihispäraselt ja ühiskonnale kasulikumalt suunata põlevkivi kaevandamist ja kasutamist.

Põlevkivi arengukavas käsitletakse põlevkivikompleksi kui tervikut, pöörates tähelepanu riigi vajadusele kasutada põlevkivi kui strateegilist energiaressurssi ja arvestada järjest kasvavat nõudlust põlevkivi kui õli- ja keemiasaaduste tooraine järgi. Ressursi jaotuse planeerimisel ja ettepanekutes on lähtutud eeldusest, et riigi huvi on esmatähtis. Põlevkivi arengukava määrab riigi huvi kaevandamislubade menetlemisel ning püüab maksimaalselt arvestada piirkondlike ja kohalike omavalitsuste arengukavade ja planeeringutega, kuid seda ulatuses, kus need ei riiva riigi ja rahva kui terviku põhjendatud huve.

Vabariigi Valitsus on määranud Põlevkivi arengukava koostamise peatäitjaks Keskkonnaministeeriumi ja väljatöötamises osalejateks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Rahandusministeeriumi, samas on sellega seotud ka teised ministeeriumid ja ametkonnad. Eriti oluline on Sotsiaalministeeriumi osalus, sest põlevkivi kaevandamise ja kasutamisega on seotud paljud tööhõive ja sotsiaal-demograafilised probleemid. Protsessi on ümarlaua kaudu kaasatud Lääne- ja Ida-Viru maavalitsused ning kõik olulisemad põlevkiviga seotud kohalikud ametkonnad. Põlevkivi arengukava jaoks tehtud alusuuringutega on olnud seotud paljud teadusasutused, eeskätt Tallinna Tehnikaülikool [12-16] ja Tartu Ülikool. Põlevkivi komisjoni kuuluvad ASi Eesti Põlevkivi, ASi Viru Keemia ja OÜ Merko Kaevandused spetsialistid. Põlevkivi ümarlauda on kaasatud Eestimaa Looduse Fondi, Eesti Rohelise Liikumise, Eesti Looduskaitse Seltsi, Eesti Keskkonnaühenduste Koja ja Eesti Naisteühenduste esindajad. KSH koostamisel kaasati Põlevkivi arengukava loomise protsessi arvukalt mitmesuguseid huvigruppe.

2. HETKEOLUKORRA ANALÜÜS

On üldteada, et põlevkivi kaevandamise ja töötlemise tõttu laienevad rikutud maastikud, hävitatakse looduslikku vetevõrku ja kannatab põhjavee kvaliteet. Suurenevad jäätmeladestute all olevad territooriumid. Sõltuvalt põlevkiviõli tootmise mahust ja keskkonnamõjude rangusest võivad hakata suurenema ka ohtlike ainete heitmed õhku ja vette. Täieliku kontrolli alla on võtmata jääkreostuse kolded ning ettevõtete ja mitmete institutsioonide kohustused reostust kontrollida on seni täpselt määramata.